

“Mijn geluk is net zo belangrijk als iemand anders’ ongenoegen”

***Een rapportage over de krachten, kansen en uitdagingen in
Loosduinen volgens buurtbewoners en maatschappelijke
initiatieven.***

Fonds 1818

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
1. INTRODUCTIE	2
Onderzoeksmethode	3
2. DE LEEFBAARHEID EN VEILIGHEID IN LOOSDUINEN	5
Leefbaarheid in Loosduinen	5
Veiligheid in Loosduinen	7
Tot slot.....	8
3. STATUSHOUDERS IN LOOSDUINEN	9
Sociaaleconomische context	9
Gevoelens van ongelijkheid.....	13
Angst voor onveilige situaties	15
Angst voor verandering	15
Tot slot.....	17
4. DE ROL VAN BUURTBEWONERS, DE GEMEENTE EN MAATSCHAPPELIJKE INITIATIEVEN IN LOOSDUINEN	18
De rol van Buurtbewoners	18
De rol van de Gemeente	20
De rol van Maatschappelijke Initiatieven.....	20
5. CONCLUSIES EN VERVOLGSTAPPEN	22
Krachten.....	22
Uitdagingen	22
Kansen.....	23
Vervolgstappen	24
BIJLAGE 1. Literatuurlijst.....	25
BIJLAGE 2. Overzicht geïnterviewden	26

1. INTRODUCTIE

De uitspraak op de voorpagina van dit document komt van één van de geïnterviewden, Hakim*, toen hij zijn kijk op de leefbaarheid van Loosduinen gaf. De geïnterviewde gebruikte deze uitspraak om aan te geven dat je mensen ook serieus moet nemen als ze ergens niet tevreden over zijn.

Als illustratie bij deze uitspraak gebruikte de geïnterviewde een voorbeeld van zijn buurvrouw die niet blij was dat Hakim's katten hun behoeftes deden in haar tuin. Toen onze geïnterviewde deze klacht hoorde moest hij nadenken wat hij met deze opmerking moest doen; hij kon zijn katten natuurlijk niet weg doen, maar hij moest ook de klacht van de buurvrouw serieus nemen. Uiteindelijk heeft hij besloten om meer kattenbakken in zijn eigen tuin te zetten zodat de katten daarin hun behoeftes kunnen doen, en de buurvrouw minder last heeft van de ontlasting.

Dit voorbeeld kan gezien worden als een klein, alledaags voorbeeld uit een willekeurige Nederlandse wijk of buurt. Waar mensen samenwonen, zijn er verschillende behoeftes, verschillende percepties op leefbaarheid, en die verschillen beïnvloeden de wijk of buurt waarin geleefd wordt. Loosduinen is niet anders, verschillen tussen arm en rijk, oud en jong, geboren in Nederland of in het buitenland, of verschillen tussen huisdierbezitters en bewoners zonder huisdieren. Deze verschillen zijn van invloed op hoe de buurtbewoners over elkaar denken, hoe ze met elkaar omgaan en daarmee ook van invloed op de leefbaarheid van het stadsdeel.

Momenteel zijn die verschillende percepties over leefbaarheid nog meer aan het oppervlak gekomen, doordat er in het stadsdeel mogelijk statushouders geplaatst gaan worden. Door de mogelijke komst van statushouders zijn de verschillen tussen de één zijn geluk en de ander zijn ongenoegen op scherp gezet.

Met het oog op deze veranderende context, hebben Justice and Peace, STEK en Human Security Collective besloten om hun krachten te bundelen, en te beginnen met het maken van een sociale kaart (*social mapping*) van het

stadsdeel. De sociale kaart geeft een beeld van de krachten, kansen, maar ook uitdagingen in het stadsdeel, en de opvattingen die er leven ten opzichte van de komst van statushouders naar het stadsdeel. Deze sociale kaart zal dienen als de basis om buurtbewoners aan te moedigen zich in te zetten voor de leefbaarheid van hun eigen wijk. Ten eerste zal de sociale kaart gebruikt worden om met buurtbewoners het gesprek aan te gaan over het stadsdeel, naar aanleiding van de gevoelens en percepties die uit de sociale kaart naar voren zijn gekomen. Daaruit volgend worden zowel de sociale kaart als de vervolgesprekken gebruikt als de basis voor het opzetten en/of versterken van (bestaande) buurtinitiatieven; voor samenwerking tussen buurtbewoners; om uiteindelijk hiermee bij te dragen aan leefbaarheid en sociale cohesie in de verschillende wijken van Loosduinen. Op deze manier zijn de buurtbewoners niet alleen mede-eigenaar van dit document, maar ook van de toepassing ervan. Hoofdstuk 5 'Conclusies en Hoe nu verder?' zal dieper ingaan op de toepassing van dit document.

* Vanwege privacy redenen van de geïnterviewden zijn alle namen met een * in dit document gefingeerd.

Onderzoeksmethode

De bevindingen over de krachten, kansen en uitdagingen van Loosduinen zijn gebaseerd op semigestructureerde interviews die zijn gehouden met een diverse groep van in totaal 32 bewoners uit Loosduinen (zie Bijlage 2; Overzicht geïnterviewden). Van deze bewoners hadden 7 personen een migratieachtergrond. De enige overeenkomst tussen de geïnterviewde buurtbewoners is dat ze allemaal in dezelfde geografische locatie wonen: het stadsdeel Loosduinen.

Behalve de gesprekken met de buurtbewoners, is er tijdens de *social mapping* ook met 8 vertegenwoordigers van maatschappelijke initiatieven gepraat; en met 2 personen die werkzaam zijn voor de gemeente van Den Haag. De overeenkomsten tussen de verschillende initiatieven is dat ze zich allemaal op hun eigen manier inzetten voor de leefbaarheid in het stadsdeel.

De bewoners en maatschappelijke initiatieven met wie gesproken is, zijn op basis van de zogenaamde ‘sneeuwbal methode’ gekozen. Het bestaande netwerk van STEK in Loosduinen bood daarvoor een goede ingang. Alle gesprekken, met zowel de buurtbewoners als de vertegenwoordigers van maatschappelijke initiatieven en de gemeente hebben op verschillende locaties in Loosduinen plaatsgevonden tussen maart en mei 2017. Hierdoor is, aanvullend op de informatie uit de gesprekken met buurtbewoners, de leefbaarheid in Loosduinen in een breder raamwerk geplaatst. De observaties in de verschillende wijken (o.a. lettend op infrastructuur, huizen, winkels, speelpleinen, leegstand en groen) geven context aan de percepties en gevoelens van onze informanten over de verschillende wijken. Deze informatie is eveneens zeer zinvol in de vervolg stappen van het project.

In de interviews stond de methode ‘waarderend luisteren’ (*appreciative listening*) centraal. Dit is in de gesprekken van de *social mapping*

toegepast, het ging in deze gesprekken namelijk om naar de gevoelens, gedachten en percepties van de buurtbewoners te luisteren, zonder daarbij de intentie te hebben om deze buurtbewoners van mening te doen veranderen. In de gesprekken draaide het daarom niet om een dialoog tussen de geïnterviewde en de interviewer, maar stond de geïnterviewde centraal. Dit document is op een zelfde manier geschreven; het document probeert zoveel mogelijk de buurtbewoners aan het woord te laten, zonder daarbij een oordeel te vellen over de woorden die ze gesproken hebben. Hiermee hopen we dat de buurtbewoners hun eigen stem terug horen in dit document en zich daarmee ook gehoord voelen. Alleen op deze manier kan dit document als begin stap gelden in de verdere versterking van nabuurschap in Loosduinen.

Naast de interviews is er voor dit document ook gebruik gemaakt van bestaande onderzoeken die zijn uitgevoerd met betrekking tot de leefbaarheid in het stadsdeel Loosduinen (zie Bijlage 1; Literatuurlijst). Daarnaast is er gebruik gemaakt van een onderzoek over de komst van statushouders naar de stad Den Haag, en hebben krantenartikelen inzicht geboden in wat er leeft in Loosduinen.

De interviews die zijn uitgevoerd tijdens de *social mapping* beschouwen wij als een waardevolle aanvulling op deze bestaande informatie en onderzoeken over Loosduinen. De sociale kaart wordt niet gezien als een vervanging van wat er al bekend is over Loosduinen, maar door op zoek te gaan naar individuele verhalen voegt het informatie toe aan wat er al bekend is. Dat wil zeggen dat de onder meer statistische gegevens die al over dit stadsdeel bekend waren een nieuwe onderbouwing hebben gekregen, door middel van de aandacht voor de gevoelens en percepties van de buurtbewoners in Loosduinen.

Voor de analyse van de interviews, de onderzoeken en de geschreven media, is gebruik gemaakt van een onderscheid tussen 10 verschillende thema's: Leefbaarheid, Veiligheid, Persoonlijke Relaties in de Wijk,

Maatschappelijke Initiatieven, Rol van de Gemeente, Eigen Rol in de Wijk, Toekomst van Loosduinen, Geschiedenis van Loosduinen, Statushouders en Overige Actoren. In de

komende hoofdstukken zullen de verschillende thema's (al dan niet samengevoegd), verder belicht worden, te beginnen bij de leefbaarheid en veiligheid in Loosduinen.

2. DE LEEFBAARHEID EN VEILIGHEID IN LOOSDUINEN

Truus* vindt Loosduinen een hele fijne buurt om te wonen. Ze vindt de omgeving mooi, het is er rustig en ze voelt zich ook veilig in de buurt. Echter wanneer we praten over de bingo in de avond, zegt ze: “’s Avonds ga ik niet meer over straat, je weet niet wat er kan gebeuren, ze kunnen je zo de hersens in slaan.” Toch beweert ze dat ze zich nog nooit onveilig heeft gevoeld daarnaast kan ze ook geen voorbeelden opnoemen van incidenten in haar wijk.

(Uit: Verslag van gesprek met één van de buurtbewoners in Loosduinen).

De ideeën en gevoelens van Truus over veiligheid en leefbaarheid in Loosduinen, zoals hierboven beschreven, zijn kenmerkend voor een grotere groep buurtbewoners in Loosduinen. Uit de veiligheidsmonitor van de gemeente Den Haag (Den Haag 2015a) blijkt dat relatief weinig mensen in Loosduinen zich onveilig voelen, 24,2% tegenover 27,6% voor de stad Den Haag. Ook de ervaringen met geweld en criminaliteit liggen rond het gemiddelde of onder het gemiddelde van Den Haag. Dit blijkt ook uit de interviews die gehouden werden met de buurtbewoners van Loosduinen. Alle geïnterviewden gaven aan dat zij persoonlijk geen ervaringen hebben met situaties als inbraken, overvallen of geweld op straat. Dit betekent daarentegen niet dat deze thema's niet leven in Loosduinen; een deel van de bewoners heeft namelijk het idee dat een onveilige situatie wel op de loer ligt. Ondanks deze sluimerende angst, vinden de buurtbewoners Loosduinen een fijne plek om te wonen. De spanning tussen enerzijds deze positieve punten en anderzijds de angst dat de veiligheidsservaring zou kunnen veranderen wordt in dit hoofdstuk verder belicht.

Leefbaarheid in Loosduinen

Zoals gezegd is het overgrote deel van de geïnterviewden tevreden over de leefbaarheid in hun stadsdeel. Hierbij kan geen onderscheid gemaakt worden tussen de leeftijd van de geïnterviewden en de achtergrond van de geïnterviewden. Vooral het groen in de wijk

wordt genoemd als een belangrijk aspect van hun tevredenheid over hun woonsituatie in het stadsdeel. Dit komt overeen met de situatie in Nieuw Waldeck. De Wijkagenda van Nieuw Waldeck benadrukt het groene karakter van de wijk als volgt:

Met een historische functie van tuinderijen is Nieuw Waldeck ontworpen als een groene wijk. Groen is dan ook wat Nieuw Waldeck karakteriseert, wat de bewoners zo waarderen aan de wijk en wat de wijk haar kwaliteit geeft. (Wijkagenda Nieuw Waldeck 2017, pg. 1).

Uit de 'Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen' voor de verschillende wijken blijkt hetzelfde voor Bohemen / Meer en Bos, Kijkduin / Ockenburg, Kraayenstein, Houtwijk en de rest van Waldeck Alleen voor de wijk 'Kom Loosduinen' gaat het groene karakter niet op: "De wijk heeft weinig groen en oogt daardoor stenig." (Den Haag 2015e, pg. 8).

Naast de aanwezigheid van het vele groen, wordt het dorpse karakter van het stadsdeel als een ander groot pluspunt genoemd. De jongeren die we tijdens de focus groep discussie spraken, gaven aan dat het erg gezellig is in Loosduinen en dat mensen erg vriendelijk zijn. Een van de jongeren gaf aan dat je niet bang hoeft te zijn "als je niet weet waar iets is" omdat "mensen je vriendelijk aanspreken" als je niet weet waar iets is. Het dorpse karakter is ook terug te vinden in

de sociale opbouw van de wijk. Veel van de geïnterviewden hebben behalve hun eigen gezin ook nog andere familieleden in het stadsdeel wonen. Zo heeft Willy* het over haar kleinkinderen bij wie ze regelmatig op bezoek kan gaan, heeft Truus haar dochter en kleindochter in de buurt wonen, en woont de zoon van Greet* bij haar om de hoek. Zij noemen dan ook hun familie als een belangrijke reden om in Loosduinen te blijven wonen.

Truus liet bijvoorbeeld weten dat ze een aantal jaren geleden uit Loosduinen is weggegaan om in de Schilderwijk te gaan wonen, maar naar eigen zeggen had ze “nooit weg moeten gaan” uit Loosduinen. Ze is nu weer 10 jaar terug in Loosduinen, en ze vindt het “heel fijn” om er weer te wonen.

Naast de positieve punten zien veel buurtbewoners tegelijkertijd ook genoeg mogelijkheden voor verbetering in het stadsdeel. Zo wordt, zoals genoemd, het stadsdeel aan de ene kant geroemd om de aanwezigheid van de vele groenvoorzieningen, aan de andere kant wordt het onderhoud van hetzelfde groen als een uitdaging genoemd. De wijkprogramma's van de verschillende Loosduinse wijken benoemen dezelfde uitdaging (zie Den Haag 2015b, pg. 8; Den Haag 2015e, pg. 8; Den Haag 2015f, pg. 9; Den Haag 2015g, pg. 8).

Hetzelfde geldt voor de verschillende speeltuinen in de buurt, aan de ene kant maakt het het stadsdeel een kindvriendelijke omgeving om te wonen, anderzijds zijn het vaak ook de plekken die genoemd worden wanneer het gaat om hangjongeren, overlast, afval en andere viezigheid.

Eén van de geïnterviewden, Monique*, gaf aan dat de “verpaupering” van de wijk een punt is dat goed aangekaart moet worden. Volgens haar gebeurt het in Loosduinen dat mensen “moeten wegvluchten omdat ze geen leefruimte meer hebben”. In dit gesprek koppelde Monique het gebrek aan leefruimte aan de aanwezigheid van “die vluchtelingen”, en het gevoel dat

Loosduinen te vol is. Zoals ze zelf zei: “Als ik diep in mijn hart kijk vind ik dat Nederland vol is, en vol is vol”. Monique is niet de enige die vindt dat Loosduinen vol is, ook Sharon* vindt dat Loosduinen vol is. Sharon is op zoek naar een groter huis in Loosduinen waar ze met haar gezin kan wonen, maar volgens haar zijn er in Loosduinen bijna geen huizen te verkrijgen. Ze is bang dat de kans op geschikte woonruimte nog verder afneemt wanneer er statushouders naar Loosduinen komen. Ze vindt daarom dat de overheid er eerst voor moet zorgen dat de huidige bewoners in Loosduinen een geschikte plek kunnen vinden. Helaas maken de huidige regels met betrekking tot sociale huurwoningen in Loosduinen het lastig om die geschikte plek te vinden. De grotere huizen zijn vaak alleen bedoeld voor grote gezinnen (minimaal zes personen), tenzij het een seniorenwoning is, dan is een vijf-kamer appartement bedoeld voor maximaal twee personen. Aan weer andere woningen zit een inkomenseis verbonden waar vaak alleen twee verdieners aan voldoen. Door deze regels is Sharon al jaren op zoek, maar is het haar nog niet gelukt om iets geschikts te vinden voor haar gezin.

De opmerking over seniorenwoningen komt overeen met de situatie van andere informanten. Zo gaf Henk* aan dat hij, als weduwnaar in een 5-kamer woning woont. Hoewel dit in de buurt is van de Narcislaan heeft hij geen moeite met de komst van de statushouders, hij denkt namelijk niet dat hij er zelf last van zal hebben.

Eva* een actieve vrouw in Loosduinen kan zich de algemenere weerstand tegen de komst van statushouders aan de Narcislaan wel goed voorstellen. Enerzijds komt deze weerstand volgens haar doordat er op een klein stukje grond veel woningen “gepropt” gaan worden. Aan de andere kant komt het ook door de algehele tendens waarin er vele nieuwbouwprojecten in het stadsdeel Loosduinen zijn, maar waarbij die nieuwbouwprojecten niet aan de behoeftes van de wijkbewoners tegemoet komen. Zo is er

“geen goede mix tussen koop- en huurwoningen”. Volgens haar is dit een reden waarom nieuwbouw “altijd protest geeft bij wijkbewoners”.

Wanneer er gekeken wordt naar de komst van statushouders geeft het deelonderzoek ‘Den Haag, stad van Aankomst’ van Afrah Hany en Gerjan Wilkens aan dat de komst van vluchtelingen naar kwetsbare wijken de leefbaarheid onderdruk kan zetten (Hany, Afray en Gerjan Wilkens 2016, pg. 175). Hetzelfde onderzoek geeft aan dat tegelijkertijd “het huisvesten van statushouders in geïmproviseerde tussenwoningen [bijdraagt] aan het draagvlak; Haagse huurders worden zodoende niet verdrongen op de wachtlijsten voor een sociale huurwoning” (pg. 173).

Veiligheid in Loosduinen

Zoals de introductie van dit hoofdstuk aangaf voelen relatief veel buurtbewoners in Loosduinen zich veilig. Willy zei hier bijvoorbeeld het volgende over: “in de afgelopen 15 jaar heb ik niet veel rottigheid meegemaakt in Loosduinen”. Toch bleken de buurtbewoners zich ook bewust te zijn van onveilige situaties in Loosduinen. Zoals Greet zei: “Nu ik alleen ben, ben ik ook iets meer op mijn veiligheid gericht. Ik voel me wat kwetsbaarder”. Truus gaf daarnaast aan dat ze ’s avonds de deur op slot doet, en ook niet opendoet als er mensen aanbellen. Beide vrouwen hebben nooit een onveilige situatie mee gemaakt, er is nog nooit bij hen ingebroken, maar tijdens voorlichtingsbijeenkomsten van de politie, of via programma’s als Opsporing Verzocht begrijpen ze dat deze vormen van kleine criminaliteit veel voorkomen, en dat ouderen een makkelijk slachtoffer zijn. Tegelijkertijd heeft het merendeel van de geïnterviewden wel het gevoel dat het door de tijd heen veiliger is geworden in Loosduinen. Volgens hen doen de wijkagent en het buurtpreventieteam hun werk goed. Zoals een buurtbewoner zei: “het is rustiger in Loosduinen,

vroeger zag je meer ‘opgeschoten’ jongens dan nu”.

De jongeren waarmee is gesproken hebben daarentegen een ander idee, zij ervaren soms juist wel een onveilig gevoel of overlast van hangjongeren. Een jongere noemde dat ze weleens door een straatje fietst, en dat er dan bijvoorbeeld aan beide kanten jongeren zijn waar je tussen door moet fietsen. Een andere had juist last van hangjongeren op een pleintje. Als ze daar langs fietst wil ze altijd haar telefoon bij de hand hebben zodat ze kan bellen als er iets aan de hand is. De twee jongens gaven aan dat ze hier eigenlijk geen last van hebben. Menno* gaf bijvoorbeeld aan dat hij bij De Bokkefort nog ’s avonds aan het voetballen is, maar dat het daar altijd heel rustig is.

Ook statushouders geven aan dat zij zich veilig voelen in Loosduinen. De Syrische statushouders die we spraken, gaven aan dat zij zich over het algemeen heel veilig voelen in Loosduinen, en zich niet bedreigd of gediscrimineerd voelen.

Het verschil tussen de overlast die jongeren van hangjongeren ervaren, terwijl de ouderen dit juist niet aangeven, laat zien dat de gevoelens van veiligheid ook erg nauw samenhangen met de leeftijd, en het moment waarop je op straat bent. Een ander duidelijk verschil in de perceptie van veiligheid was dat een aantal oudere dames veiligheid in hun wijk juist verbond aan hun eigen mobiliteit. Het ging dan niet zozeer over mogelijke criminaliteit, maar meer over de fysieke veiligheid bij alledaagse activiteiten, zoals de veiligheid in het verkeer, de veiligheid op bepaalde drukke wegen en de aanwezigheid van ongelijke stoeptegels. Greet gaf bijvoorbeeld aan dat vanuit haar HipHop-groep voor ouderen een valpreventie cursus wordt aangeboden, maar dat dat “weinig zin heeft” als de straten niet worden verbeterd. Het idee dat straten niet worden verbeterd komt ook terug in de notulen van de bewonersvergadering Nieuw Waldeck / Tuinenbuurt van 23 november 2016. Een bewoonster van de Albert Rousselstraat

kaartte tijdens die vergadering het probleem van het onderhoud van het trottoir aan. In de notulen staat hier het volgende over: “Een bewoonster (...) meldt dat het trottoir bij haar woning nog nooit is vernieuwd. Er is in 34 jaar niets aan gedaan. Met name door de bomen liggen de trottoirtegels erg ongelijk.”

Deze aandacht voor ongelijke stoeptegels laat zien dat voor veel van de oudere geïnterviewden hun persoonlijke veiligheid veel meer te maken heeft met mobiliteit en de gevaren die daarbij komen kijken. Het wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen noemde bijvoorbeeld dat “in bepaalde straten van Kom Loosduinen de bestrating aan onderhoud toe [is]” (Den Haag 2015e, pg. 8). Hetzelfde kwam naar voren voor Waldeck: “Dit alles komt ook terug in de waarderingscijfers van bewoners in Waldeck. Slechts 59,4% van de bewoners vindt het onderhoud van wegen en pleinen goed; in Den Haag is dat gemiddeld 68,7% (Den Haag 2015g, pg. 8). Ten slotte ondervinden ook de buurtbewoners in Kraayenstein achterstallig

onderhoud aan de bestrating: “Ook zijn er ernstige problemen doordat boomwortels van te grote bomen in de woonwijk de bestrating omhoog drukken”. (Den Haag 2015d, pg. 8)

Tot slot...

Dit hoofdstuk begon met de uitspraak van Truus over de veiligheid en leefbaarheid in Loosduinen. De rest van dit hoofdstuk heeft geïllustreerd dat de geïnterviewden over het algemeen tevreden zijn met het wonen in Loosduinen, en dat ze zich veilig voelen. Daar tegenover staat wel de angst dat het anders zou kunnen worden, dat men het slachtoffer zou kunnen worden van (kleine) criminaliteit, of dat de leefbaarheid in het stadsdeel zou kunnen verslechteren. Wanneer het onderwerp ‘de komst van statushouders’ werd besproken, kwam in veel gesprekken deze angst voor verandering opnieuw naar voren. In het volgende hoofdstuk weiden we daar verder over uit.

3. STATUSHOUDERS IN LOOSDUINEN

Greet vindt dat de vluchtelingen wel gewoon een basis moeten krijgen om van te kunnen leven, maar ze vindt het niet nodig dat er speciaal voor hen nieuwe huizen gebouwd worden. Greet ziet dit als het bewijs dat “dingen in Nederland een beetje scheeflopen”.

(Uit: Verslag van gesprek met één van de buurtbewoners in Loosduinen).

Wanneer de gesprekken met buurtbewoners in Loosduinen het onderwerp statushouders aankaartten, werden er door de volwassen geïnterviewden vaak twee soorten gevoelens benadrukt. Aan de ene kant het gevoel van ongelijkheid of oneerlijkheid, waarbij het idee lijkt te heersen dat statushouders het beter voor elkaar hebben dan de gemiddelde bewoner in Loosduinen, of zoals Greet zei: het idee dat dingen “een beetje scheeflopen”. Volgens Harm Benthem (stadsdeeldirecteur van Loosduinen) is het enigszins kenmerkend voor Loosduinen dat mensen zich “snel te kort gedaan” voelen. Daarnaast zijn mensen volgens Harm “bang voor verandering”, en ten slotte moet een groot gedeelte van de bevolking in Loosduinen “de eindjes aan elkaar knopen”. Dit hoofdstuk zal meer aandacht besteden aan de eerste twee gevoelens, en zal verder aandacht besteden aan hoe deze gevoelens passen in de huidige sociaaleconomische context van het stadsdeel Loosduinen en de verschillende wijken.

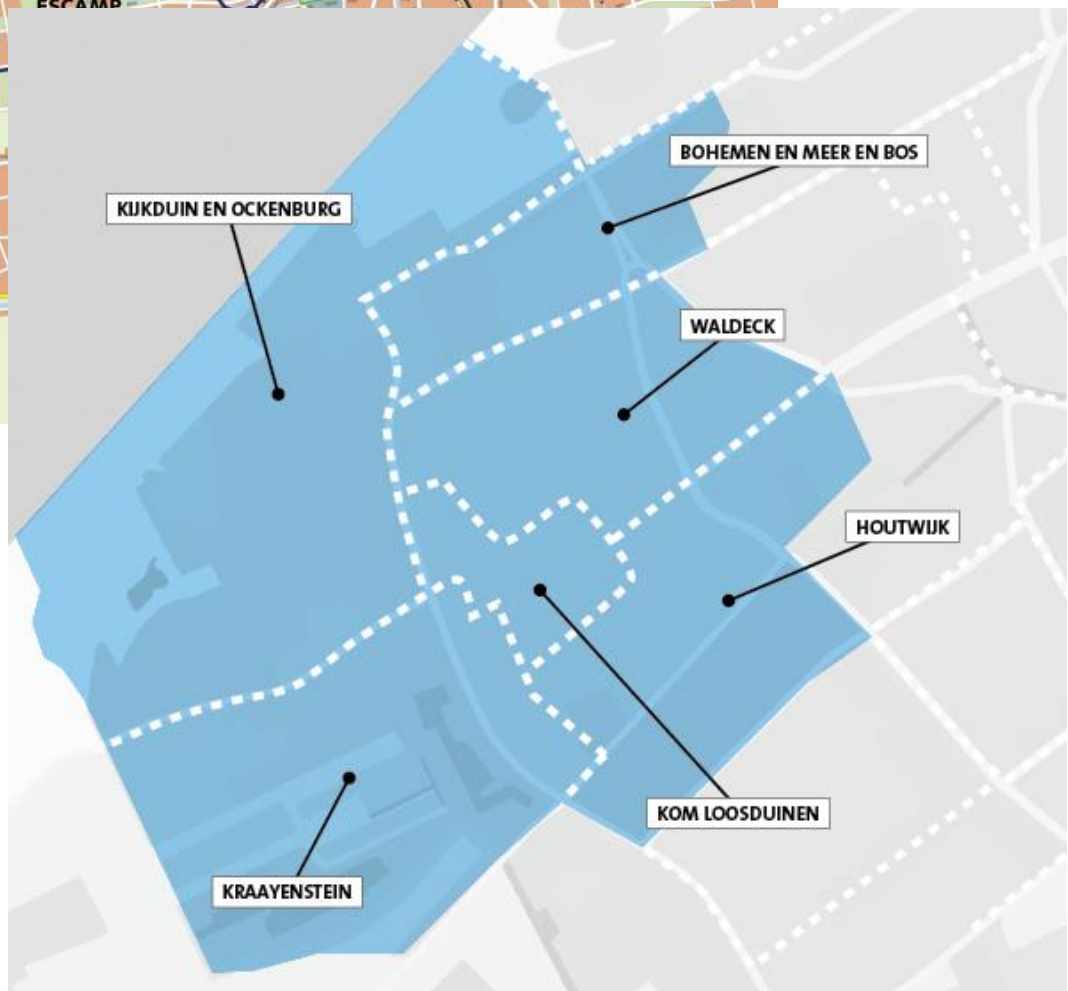
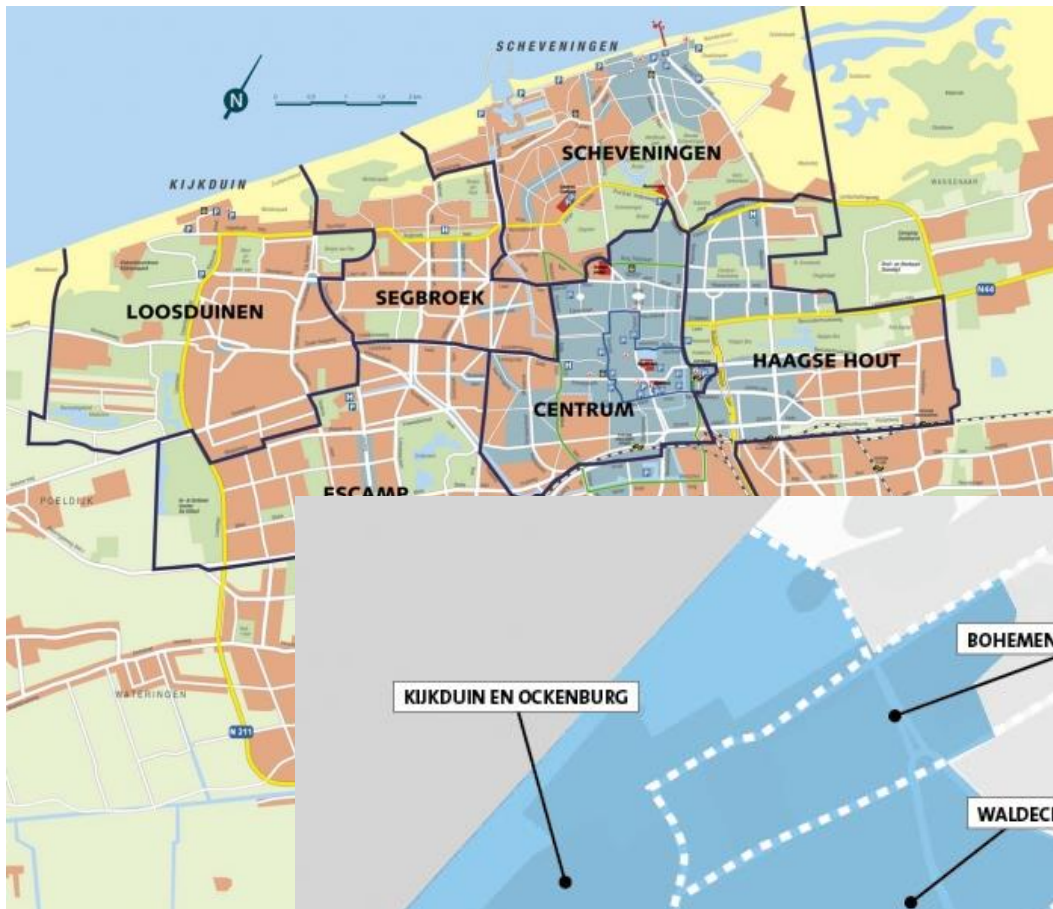
Sociaaleconomische context

Zoals gezegd illustreert de uitspraak van Greet aan het begin van dit hoofdstuk het gevoel van ongelijkheid. Het idee dat dingen scheeflopen in Nederland, en dat bijvoorbeeld statushouders aan de baten-kant staan van de Nederlandse verzorgingsmaatschappij, terwijl de Loosduiner (of ‘de Nederlander’) juist aan de verliezende kant staat, is een gevoel dat sterk leeft in Loosduinen. Om dit gevoel te kunnen begrijpen, is het belangrijk om eerst een sluiertje op te lichten

van de sociaaleconomische context in Loosduinen, en de verschillen tussen de wijken binnen het stadsdeel. Volgens de eerdergenoemde stadsdeeldirecteur van Loosduinen, kan de bevolking van Loosduinen onder meer in de volgende drie categorieën worden verdeeld. Ten eerste is er de groep van de mensen die moeilijk mee kunnen komen, bijvoorbeeld mensen met psychische problemen, ziekte, één ouder gezinnen en mensen met een laag opleidingsniveau. Ten tweede heb je de werkende armen, mensen met een baan, maar die moeite hebben om goed rond te kunnen komen. En ten slotte heb je de mensen die “verschrikkelijk rijk zijn”, aldus Harm Benthem. Bepaalde wijken in Loosduinen worden meer gedomineerd door één van deze groepen, dan andere wijken. In het deelonderzoek Den Haag, Stad van Aankomst wordt deze toenemende segregatie tussen bepaalde delen van de stad ook benoemd: “Er ontstaat dus een steeds duidelijker kloof tussen degenen die de sprong naar de middenklasse maken en degenen die een onderklasse zijn of dreigen te vormen, met alle bijbehorende negatieve kenmerken” (Hany, Afray en Gerjan Wilkens 2016, pg. 145). Rosalie* gaf in haar analyse van haar eigen wijk ‘Houtwijk’ deze verschillen aan. Rosalie benoemde bijvoorbeeld dat ze Houtwijk eigenlijk een “rare wijk” vindt, omdat je buurten hebt waar de wat rijkere mensen wonen. Die wijken staan vaak ook goed aangeschreven. Daarnaast heb je zogenaamde “sociaal-zwakke” wijken, waar volgens Rosalie veel “uitkeringstrekkers wonen” en waar “veel

geschreeuw is in de wijk”. Naar haar inziens is Nieuw-Waldeck het tegenovergestelde van Houtwijk, waar in Houtwijk bepaalde buurten sociaal-zwak zijn, is volgens Rosalie in Nieuw-Waldeck “eigenlijk alles sociaal zwak”.

Wanneer we de analyses van de gemeente van de verschillende wijken binnen Loosduinen er op na slaan, kunnen we de verschillen tussen de verschillende wijken van Loosduinen verder observeren.

Ten eerste de wijk Waldeck, inclusief de zogenaamde kantelwijk Nieuw Waldeck binnen deze wijk. De wijkagenda Nieuw Waldeck (2017, pg 2) zegt het volgende:

Achter het mooie en groene voorkomen van Nieuw Waldeck gaat een wijk met twee gezichten schuil: er is een groep bewoners die actief is en gemakkelijk meekomt, en er is een groep die moeilijk meekomt wegens diverse redenen, zoals een lastige thuissituatie.

Het Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen presenteert de volgende cijfers over Nieuw-Waldeck:

Ongeveer de helft van de bewoners van Nieuw-Waldeck heeft een laag inkomen, 27,5% leeft van een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Ongeveer een kwart van de kinderen in Nieuw-Waldeck groeit op in een eenoudergezin en ook een kwart van de kinderen groeit op in een gezin met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Ook het stijgende aantal aanvragen voor de voedselbank is een aanwijzing van toenemende armoede. (Den Haag 2015g, pg. 10)

Verder heeft Waldeck 31,3% 65-plussers, “dat is bijna twee keer zo veel als gemiddeld in Den Haag” (Ibid.). Ook in Kom Loosduinen wonen er relatief veel ouderen (29,6 % van de bevolking is 65-plusser), daartegenover staat dat maar 15,4% van de bewoners jonger dan 25 jaar is (Den Haag 2015e, pg. 7, pg. 9).

Kom Loosduinen heeft het laagste gemiddelde besteedbare inkomen van alle Loosduinse wijken (het gemiddelde besteedbare inkomen is €21.600, --. Het stedelijk gemiddelde van Den Haag is €23.300, --).

Een groot gedeelte van de woningen in Kom Loosduinen is sociale woningbouw, en hierdoor kampen een aantal straten met dezelfde problematiek als Waldeck:

In een aantal straten met veel sociale woningbouw zijn er veel woningen met een zeer lage huur. Deze woningen trekken in het bijzonder huurders aan van een sociaal kwetsbare doelgroep. In een aantal straten, bijvoorbeeld in de Muziekbuit, geeft dit problemen in de buurt (Den Haag 2015e, pg. 7).

De stijging in aantal meldingen over verwarde mensen in Kom Loosduinen laat zien dat medebewoners steeds meer last hebben van mensen met een sociaal kwetsbare achtergrond (Den Haag 2015e, pg. 9). Ook in Houtwijk neemt in bepaalde buurten de overlast van bewoners met een sociaal kwetsbare achtergrond toe. “Er zijn signalen dat dit gebied steeds meer verloedert en dat er steeds meer sociale problemen zijn” (Den Haag 2015c, pg. 10). De verloedering van bepaalde buurten hangt samen met de gegevens over het gemiddelde besteedbare inkomen:

[...] er zijn grote inkomensverschillen binnen Houtwijk. De bewoners van de sociale huurwoningen rond e Jan Romeinstraat bijvoorbeeld hebben een veel lager inkomen dan het stedelijk gemiddelde, terwijl het in de Architectenbuit een stuk hoger zal liggen. Die verschillen tussen buurten gelden voor alle cijfers over inkomen en werkgelegenheid. (Den Haag 2015c, pg. 9).

Demografisch gezien verschilt Houtwijk van de rest van Loosduinen. Zo is maar 18% van de bevolking 65-plusser, dat is “een stuk lager dan in de overige Loosduinse wijken” (Den Haag 2015c, pg. 9). Verder heeft Houtwijk één van de hoogste percentages “bewoners van niet-westerse afkomst van heel Loosduinen (19,9%)”. Tegelijkertijd heeft Houtwijk het “laagste percentage van de bevolking dat zich gediscrimineerd voelt door buurtgenoten (1,7%) (Ibid, pg. 10).

Ook Kraayenstein heeft een relatief hoog percentage bewoners van Niet-Westerse afkomst (24%). Tegelijkertijd voelen in deze zelfde wijk ook relatief veel bewoners zich gediscrimineerd, namelijk 4,9% (Den Haag 2015 d, pg. 10). Toch zijn bewoners over het algemeen “tevreden over de sociale cohesie in hun wijk. Bijna 70% zegt dat ze prettig met elkaar omgaan en zich thuis voelen in de wijk” (Ibid.). Aan de andere kant zijn er juist “signalen van een sluimerende onvrede in Kraayenstein. Bewoners hebben het gevoel dat de overheid hun wijk verwaarloost en dat er te veel aandacht is voor de centrum wijken”.

Kijkduin / Ockenburg is een heel andere wijk dan de hierboven beschreven wijken. Zo ligt het gemiddeld besteedbaar inkomen op €37.200,--, dat is een stuk hoger dan het stedelijk gemiddelde van €23.300,--. Verder is de overlast die wordt ervaren niet zozeer omtrent sociaal kwetsbare mensen, maar om de komst van de speelvoorzieningen voor de jeugd. In de afgelopen jaren is er een toename geweest in het aantal jonge gezinnen dat naar de wijk is gekomen, deze gezinnen hebben behoefte om elkaar te ontmoeten. “Ook willen ze meer speelvoorzieningen voor kinderen, waardoor de buitenruimte beter en intensiever gebruikt kan worden” (Den Haag 2015f, pg. 10). In de afgelopen jaren bracht dit spanningen met zich mee onder de bewoners die juist de rust, het groen en de stilte zijn gaan waarderen. Zij reageren minder positief op de komst van een nieuwe speelplek (Ibid, pg. 7).

Tenslotte de wijk Bohemen / Meer en Bos. Deze wijk is aan de ene kant de meest vergrijsde wijk van Loosduinen. In totaal is 35% van de bevolking in deze wijk 65-plusser. Verder ligt het gemiddeld besteedbare inkomen hier hoger dan het gemiddelde van de stad, en is het percentage huishoudens met schulden of een minimuminkomen een stuk lager (Den Haag 2015b, pg. 8). Ten slotte zijn de bewoners in Bohemen /Meer en Bos “het meest tevreden van

Loosduinen over hun woonomgeving (97%) (Ibid, pg. 9).

Ten slotte is in heel Loosduinen

(...) het percentage chronisch zieken en gehandicapten een stuk hoger dan gemiddeld in Den Haag. Op sommige plaatsen is dit percentage 41,5%; in Den Haag is dat 32,6%. Dit houdt verband met de vele ouderen in het stadsdeel (Den Haag 2015g, pg. 10).

Bovenstaande gegevens laten aan de ene kant de alledaagse uitdagingen zien waar een groot gedeelte van de bevolking in Loosduinen mee te maken heeft, deze uitdagingen kwamen ook duidelijk naar voren in de verschillende gesprekken die we gevoerd hebben tijdens de social mapping; een deel hiervan is al in voorgaande hoofdstukken besproken. Deze uitdagingen in de verschillende wijken verklaren ook de houding van sommige buurtbewoners ten opzicht van statushouders. Een aantal buurtbewoners is namelijk niet zo zeer tegen de komst van statushouders, maar stelt wel voorwaarden aan hun komst. Geïnterviewde Riet* legde dat op een heldere manier uit:

Riet vindt het geen probleem als er statushouders komen wonen: “je moet die mensen toch een beetje helpen. Als ze bij haar in de buurt zouden komen wonen vindt ze dat niet erg, “zolang ze maar geen overlast veroorzaken”.

Riet was niet de enige geïnterviewde die benadrukte dat statushouders mogen komen, zolang ze geen overlast veroorzaken. Tegelijkertijd was dit niet een sentiment dat verbonden was aan één leeftijdsgroep. Ook één van de jongeren gaf tijdens het groepsgesprek aan dat het hem niet uitmaakt als er vluchtelingen komen: “Als ze geen overlast veroorzaken is het goed”. Dit is te verklaren nu we de huidige uitdagingen van het stadsdeel beter begrijpen. Toch is de angst voor mogelijke overlast van statushouders niet de enige angst

die ertoe leidt dat er onder sommige bewoners weerstand is tegen de komst van statushouders. Een andere belangrijke factor in de weerstand zijn de gevoelens van ongelijkheid; zoals hieronder verder uitgewerkt is.

Gevoelens van ongelijkheid

Ten eerste zorgt de bevolkingsopbouw in Loosduinen ervoor dat het thema ouderenzorg een levend thema is in Loosduinen. Over het algemeen heerst het gevoel dat ouderen het tegenwoordig zwaar hebben. Miep* beweerde bijvoorbeeld dat ouderen het slechter hebben dan criminelen “want alles wordt wegbezuinigd. In de gevangenis heb je je eigen kamer, je eigen douche... maar als je in een verzorgingshuis zit mag je blij zijn als je twee keer per week kunt douchen”. Volgens haar kun je ouderen “geen ongelijk geven in hoe ze denken over vluchtelingen”. De koppeling van ouderen die het slecht hebben, en vluchtelingen die van alles krijgen wordt vaak verder getrokken door te kijken naar wat ze voor Nederland gedaan of betekend hebben. Miep vertelde bijvoorbeeld niet alleen dat ouderen het tegenwoordig zwaar hebben, maar ook dat “de oude mensen die na de oorlog het land hebben opgebouwd” nu gestraft worden. Met straffen bedoelt ze dat deze mensen getroffen worden door de bezuinigingen. Volgens Miep is dat “gewoon oneerlijk”. Ook Greet legde een verband tussen de ouderen en de Tweede Wereldoorlog, en vindt daarom dat vluchtelingen niet gelijk een huis moeten krijgen “met alle toebehoren”. Greet vertelde dat ook haar ouders zijn weggebombardeerd uit Rotterdam, en dat het heel lang duurde voordat ze wat kregen. Toen haar ouders eindelijk een huis hadden, woonden ze ook met vijf kinderen in één kamer.

Niet alleen wanneer het over de geschiedenis gaat, maar ook wanneer de geïnterviewden kijken naar de hedendaagse samenleving is het “voor wat hoort wat”-principe een veel gehoord argument. Voor velen van hen voelt het oneerlijk

dat vluchtelingen nog niets voor Nederland gedaan hebben, en wel van alles krijgen. Miep gaf bijvoorbeeld aan dat het “ook maar oneerlijk is dat iemand die nog niets betekend heeft voor het land zomaar naar de dokter mag, maar dat een ander die het eigen risico niet kan betalen daar geen recht op heeft”. Sharon vind het oneerlijk dat statushouders “voorrang krijgen [op de huizenmarkt] terwijl ze er niets voor hoeven te doen”. Daarnaast ergert ze zich eraan dat statushouders ook nog geld krijgen om hun huis in te richten: “Ik krijg geen geld om mijn huis in te richten, terwijl ik het geld ook niet heb”. Esmee*, vriendin van een vluchtelingengezin in Nieuw-Waldeck, vertelde dat ze deze gevoelens van mensen ergens wel begrijpt. Ze is zelf na haar scheiding verhuisd, en ze heeft nu een buurvrouw die op bijstandsniveau zit. Bij haar verhuizing had de buurvrouw geen geld voor een nieuwe vloer, maar vluchtelingen krijgen wel van alles. Maar Esmee vraagt zich af of “dit de schuld is van de vluchtelingen”. Naar haar idee zien mensen in Nederland vaak niet hoe ook hun eigen problemen worden opgelost.

Met deze opmerking lijkt Esmee een deel van het probleem benoemd te hebben: door de aanwezigheid van armoede in Loosduinen, maar ook in de rest van Den Haag en Nederland, worden veel van de buurtbewoners in Loosduinen vooral geconfronteerd (of in hun directe omgeving, of via de televisie) met alles wat er niet gebeurt. Zo vertelde een man van middelbare leeftijd, normaal gesproken werkzaam als schoonmaker, dat statushouders niet geholpen hoeven te worden, zolang het eigen volk niet eerst geholpen wordt. Zoals hij zei: “Als je op Den Haag Centraal kijkt zie je dat er nog steeds mensen op straat slapen, dat er nog steeds armoede is in Nederland, die mensen moeten eerst geholpen worden”.

Harm Benthem kaartte deze zelfde gevoelens aan. Volgens hem heerst er in Loosduinen een gevoel van “eerst-wij, dan-zij”. Uit het onderzoek, Den Haag, stad van Aankomst blijkt dat deze tendens in meerdere delen van de stad naar

voren komt. Zo citeerden zij een bericht op de facebookpagina 'Vluchtelingen opvangen in Scheveningen Ja Of NEE':

"We moeten [...] ervoor zorgen dat de gemeente zich ook een keer voor ons in gaat zetten. Want we horen niets anders dan over hun veiligheid, maar wat gaan ze doen aan de veiligheid van ons bewoners van Scheveningen en gaat dit ook op kosten van de rijk?"

Whalid*, een vluchteling uit Syrië die nu 1,5 jaar in Nederland woont heeft zelf ook ervaren dat mensen hun ideeën over ongelijkheid naar hem uiten: "Daarnaast zeggen Nederlandse mensen tegen mij dat ik wel een woning krijg, terwijl zij het harder nodig hebben, maar zij weten niet dat ik hiervoor geen keus had".

Behalve deze gevoelens van oneerlijkheid en ongelijkheid onder de Loosduinse, merkten een aantal andere buurtbewoners, waaronder Sharon, Miep en Monique, ook nog op dat veel van deze statushouders niet dankbaar lijken voor de hulp die ze krijgen. Sharon maakte bijvoorbeeld het volgende punt:

Soms gebeurt het dat ze voor duizend euro bij de kringloop mogen besteden, maar dan wijzen ze de spullen af omdat ze nieuwe spullen willen. Sharon vindt dit een vorm van "hebberigheid" en vraagt zich af wat ze liever willen: "Wat wil je nou? Of in een land wonen waar oorlog is, of hier dankbaar zijn? Ik kan zelf mijn spullen ook niet nieuw kopen, ik koop het ook steeds via Marktplaats".

In een ander gesprek gingen Monique en Miep over hetzelfde onderwerp in discussie. Monique vond het "van de gekken dat 'ze' het dan hebben over slecht internet, en dat het eten niet Halal is..." Miep gaf aan dat ze zich daar ook wel iets bij voor kan stellen, "die Syriërs komen ook allemaal van een rijke achtergrond, dus die missen het ook. Maar tegelijkertijd moeten ze wel dankbaar zijn". Ook de jongeren hadden een

vergelijkbaar standpunt. Enerzijds vinden zij dat de mensen in Nederland zich moeten aanpassen aan wat de vluchtelingen hebben mee gemaakt, maar "soms gaan de vluchtelingen zeuren en dan moeten zij zich maar aanpassen".

Hoewel deze gevoelens van ongelijkheid sterk aanwezig zijn, hadden een aantal van de bewoners wel ideeën hoe deze vorm van ongelijkheid opgelost zou kunnen worden. Zoals in één verslag omschreven:

Het leek de vrouwen een goed idee om de vluchtelingen iets te laten doen, zodat ze daadwerkelijk iets bijdragen voordat ze wat krijgen. Het zou volgens hen daarom een goed idee zijn als ze vrijwilligerswerk zouden doen in het ziekenhuis. De man van Monique woont bijvoorbeeld in een verzorgingshuis, en hij mag blij zijn als hij één keer per maand buiten komt. Dus die vluchtelingen kunnen dan als vrijwilliger helpen, en eventueel ook met de mensen buiten gaan wandelen.

Het team binnen de gemeente, waar Marco de Lange voor werkt, houdt zich bezig met de integratie en participatie van vluchtelingen door middel van werk. Volgens Marco vormt taal vaak een belemmering, omdat iedereen een beetje Nederlands moet kunnen spreken om mee te kunnen draaien op de werkvloer. Daardoor wordt er tegenwoordig voor een aantal vluchtelingen een intensieve taalcursus aangeboden, zodat ze de taal snel leren, snel aan het werk kunnen, en op die manier uit de uitkering gehaald worden. Volgens Marco krijgen statushouders geen andere behandeling dan andere mensen in de bijstand, en moeten zij net zo goed solliciteren.

Ook de statushouders in Loosduinse die we tijdens de *social mapping* gesproken hebben merken dat taal een belemmering vormt, tegelijkertijd willen ze wel heel graag aan de slag. Whalid bijvoorbeeld zou graag willen "meehelpen om de wijk te verbeteren". Hij zou

de wijk graag wat levendiger zien. Arif*, de man van Hajer*, die al 1,5 jaar in Nederland woont werkt momenteel al als vrijwilliger bij een grote kringloopwinkel. En Fatma*, die sinds 5 maanden in Loosduinen woont, werkte vroeger in Syrië als onderwijzeres. Ze zou graag in Nederland ook weer als onderwijzeres aan de slag gaan, maar omdat ze de taal nog niet goed beheerst wil ze eerst vrijwilligerswerk gaan doen, waarbij ze nog geen vloeiend Nederlands hoeft te spreken. Ze heeft daarom al een brief opgestuurd naar de Internationale School in Loosduinen.

Uit de gesprekken bleek dat jongeren minder weerstand voelen tegenover statushouders. Uit de gesprekken met de jongere bewoners van Loosduinen bleek dat zij het allemaal niet meer dan normaal, en zelfs nodig vinden dat statushouders geld krijgen van de overheid. Zo kunnen “deze mensen eerst een goede start maken en tijd hebben om te solliciteren”.

Angst voor onveilige situaties

Doordat niet alle statushouders meteen de taal spreken, ontstaat bij een aantal Loosduiners een andere vorm van angst: een angst voor het onbekende; voor cultuurverschillen en voor het leggen van contact. In de samenvatting van het gesprek met Sharon, wordt die onbekendheid gekoppeld aan een verminderd gevoel van veiligheid in het stadsdeel:

De Narcislaan ligt vlakbij een speeltuin waar Sharon vaak met haar gezin komt. Ze is bang dat deze speeltuin vol wordt en heel druk. Ook vindt ze het lastig dat er dan ineens mensen komen die ze niet kent. Ze weet niet waar de statushouders vandaan komen, of ze sociaal worden. Sharon is bang dat ze misschien wel samenwerken met IS en dat ze dan een bom plaatsen bij de speeltuin. Ze weet ook wel dat niet alle statushouders zo zijn, maar toch is ze er bang voor.

Sharon was niet de enige geïnterviewde die de gevoelens van onveiligheid koppelde aan de mogelijke komst van statushouders. We spraken hier bijvoorbeeld ook over met een groep van vier vrouwen, waaronder Monique, Miep en Thekla*, bij het wijkcentrum ‘De Henneberg’. Monique en Miep gaven aan dat ze “niet blij zouden zijn” als er statushouders bij hen in de straat zouden komen wonen. Thekla, gaf aan dat dat misschien ook komt doordat deze drie vrouwen misschien wat ouder en alleen zijn, en dat ze daarom iets eerder een gevoel van onveiligheid hebben. Monique en Miep waren het hier niet mee eens, volgens hen is de angst gebaseerd op “dat de meeste vluchtelingen, jonge, aanstaande mannen zijn die zomaar overal worden geplant en verder niet worden begeleid”.

De 6 jongeren die we tijdens een focusgroep discussie spraken, hadden hier een heel ander idee over. Lisa*, een meisje van 12 jaar, gaf aan dat vluchtelingen vaak banger zijn voor ons dan wij voor hen. We moeten hen daarom op een andere manier aanspreken, zodat zij zich ook veilig voelen.

Angst voor verandering

Henk was één van de weinige volwassen buurtbewoners uit Loosduinen die geen moeite had met de mogelijke komst van statushouders naar de Narcislaan, hij vindt dat “die mensen ook onderdak nodig hebben”. Verder gaat Henk er niet van uit dat hij veel last zal hebben van de aanwezigheid van statushouders bij hem in de wijk. Deze ideeën van Henk worden niet door alle andere volwassen buurtbewoners gedeeld, het overgrote gedeelte is juist bang voor de veranderingen die de komst van statushouders met zich mee kan brengen, en velen zijn ervan overtuigd dat ze ook nog last zouden kunnen krijgen van deze veranderingen. Hakim, die zich juist wel goed kan vinden in de uitspraken van Henk, gaf zijn persoonlijke verklaring voor de negatieve houding van veel Loosduiners.

Volgens hem zijn het vaak mensen die al zo'n 35 tot 40 jaar in Loosduinen wonen, zij zien "de wijk veranderen en daarmee ook verstarren". Volgens Hakim richten deze mensen zich vaak op wat ze zijn kwijtgeraakt. Wietske Verkuyl, een predikant in Loosduinen deelt deze kijk op Loosduinen. Volgens haar beschouwen de bewoners van Loosduinen zich als de verliezers, en zijn ze in de loop der tijd veel dingen kwijtgeraakt. "Voormalige tuinderijen zijn verdwenen en flats zijn ervoor in de plaats gekomen. Ook het oude gemeentehuis is, jammer genoeg, tegen de vlakte gegaan. Voor de oude Loosduiners is er weinig dat nog herinnert aan het Loosduinen van hun jeugd." Gevoelens van verlies komen ook terug bij mensen die hun baan zijn kwijtgeraakt. Zo noemt Wietske het voorbeeld van een familie die van generatie op generatie groentebroer waren, maar door de huidige regelgeving en de concurrentie met supermarkten moesten zij hun groentewinkels opgeven, en maken ze zich zorgen om de werkgelegenheid van hun kinderen en kleinkinderen. Volgens Wietske speelt de politiek (waaronder de PVV) handig in op deze gevoelens van onvrede en verlies.

De huidige angst voor verandering is hier ook aan verbonden, verandering wordt gezien als nog meer verlies. Immers, als iets anders wordt, betekent het dat je het oude bent kwijt geraakt. Wanneer er statushouders naar het stadsdeel komen, betekent dat dat er mensen komen die je niet kent; mensen menen daarmee te zeggen dat ze daarmee het vertrouwde uit het stadsdeel kwijtraken. Ook het idee dat de statushouders geen Nederlands zullen spreken wordt als verlies gezien, het zal moeilijker worden om contact te maken met de nieuwe bewoners van Loosduinen.

De jongeren in het groepsgesprek waren zich ook bewust van de moeilijkheden in het contactleggen met statushouders, maar daarbij legden ze vooral de bal bij de huidige buurtbewoners van Loosduinen:

Een jongere gaf aan dat mensen niet zo snel contact maken met "dat soort mensen" [statushouders]. Ze hoeven niet slecht te zijn, maar toch maken mensen minder snel contact. Een andere jongere denkt dat dat komt doordat je alleen maar slechte verhalen hoort. Daardoor denken mensen dat alle vluchtelingen slecht zijn.

Hoewel Henny* moeilijkheden in de communicatie met statushouders ervaart kan ze zich niet vinden in de analyse van deze jongere. worden ook ervaren door Henny. In het gesprek dat we met Henny hadden, gaf ze namelijk aan dat ze weinig contact heeft met statushouders in haar wijk, terwijl ze wel probeert om contact te maken met hen. Zo heeft ze weleens geholpen met vertalen, en groet ze "de buitenlanders" altijd vriendelijk, maar toch krijgt ze weinig contact met hen. De reden hiervoor weet ze niet, maar ze voelt een barrière. Eén van onze Syrische geïnterviewden, Arif, bracht dit onderwerp zelf naar voren. Hij zei het volgende:

"Soms praat iemand heel snel Nederlands met me op straat, maar dat kan ik nog niet. Dan zeg ik liever niets tegen iemand, omdat ik daar moe van word. Ik groet iemand niet, omdat diegene dan veel gaat praten en dat versta ik dan niet. Als ik de taal helemaal kan, dan ga ik meer contact maken met mensen".

Het niet beheersen van de taal laat zien dat vluchtelingen zich soms ongemakkelijk voelen om contact te leggen met hun buurtbewoners. Dit verklaart dus ook het gevoel dat de man van Henny had, hij heeft namelijk het idee dat veel van de statushouders toch wat meer in hun eigen wereldje zitten. Verder noemden hij en zijn vrouw ook dat ze soms last hebben van "omgekeerde discriminatie". Zo hadden de Nederlanders in de wijk die "buitenlanders" ondersteunen, gezegd dat er geen kerstboom geplaatst moest worden uit respect voor andere religies, maar dat vonden Henny en haar man toch "een beetje onzin". Ze zijn het ermee eens

dat je netjes met elkaar om moet gaan, en elkaar moet respecteren, maar dan kan er nog prima een kerstboom geplaatst worden.

De kwestie van de kerstboom past goed onder de noemer van zichtbare veranderingen in de wijk die de komst van statushouders met andere culturele achtergronden, met zich mee zouden kunnen brengen. Wanneer het gaat over deze zichtbare verandering, wordt vaak de Schilderswijk als het negatieve voorbeeld van zichtbare verandering gebruikt. De veranderingen in de Schilderswijk zijn, volgens de ideeën van de geïnterviewden, tot stand gekomen door de komst van vluchtelingen en statushouders. Miep legde het volgende uit:

In Nederland is het slecht om alle mensen maar bij elkaar te zetten. Ik woonde vroeger in de Schilderswijk toen het daar nog leuk en gezellig was. In de jaren '70, toen je nog een tas met een briefje voor de melkboer aan de deur kon hangen en er niet werd gestolen. Maar in de jaren '80 gaf ik al aan dat het niet goed zou gaan, zoals het toen ging. En moet je nu kijken, het is zo buitenlands geworden! En het zijn niet per se de buitenlanders die het slecht maken, maar het feit dat er jonge, ongeschoolde mensen bij elkaar worden gezet. Die mensen die uit de bergen komen, de berbers, die ongeschoold zijn, die zich niet willen aanpassen; zij geven problemen.

De angst voor de veranderingen die met de komst van statushouders zouden kunnen komen, gaat niet alleen om de veranderingen in de wijk waar de geïnterviewden wonen, maar ook om de zorgen die ze om hun kinderen en kleinkinderen maken. Monique benoemde dit als volgt: "Als het zo doorgaat zoals nu, dan hebben

onze kinderen en kleinkinderen het later heel moeilijk. Nederland is dan toch een stukje minder Nederland".

Het interessante is dat de jongeren uit de Abdijkerk deze angst niet deelden, zij zijn zelf niet zo bang dat Nederland minder Nederlands zou kunnen worden. Naar hun idee is het juist wel interessant als er vluchtelingen bij hen in de buurt komen wonen. Zoals Menno zei: Vluchtelingen zijn ook gewoon mensen, "ze zijn hetzelfde soort".

Tot slot...

De angst voor verandering, en de gevoelens van ongelijkheid kunnen makkelijk aan elkaar gekoppeld worden. Het gevoel dat statushouders en vluchtelingen meer steun krijgen dan de gemiddelde Loosduiner, draagt bij aan de angst dat de eigen positie en de leefbaarheid in het stadsdeel nog verder achteruit zal gaan. Esmee en Hakim, delen deze angst niet, maar kunnen er wel begrip voor opbrengen. Zoals Esmee zei: "Als je ellende en stress hebt en je kijkt televisie waarin wordt gezegd dat moslims slecht en gevaarlijk zijn, dan ga je daar heel makkelijk in mee". Volgens Hakim zit het inderdaad zo, maar tegelijkertijd kan hij niet zoveel met die houding. Naar zijn idee is "Ieder mens een puzzelstukje, als je niet wilt samenwerken krijg je de puzzel nooit af". Naar zijn idee heeft dus iedereen een duidelijk taak en rol om de leefbaarheid in het stadsdeel juist te verbeteren.

Het volgende hoofdstuk zal aandacht besteden aan wat buurtbewoners, maatschappelijke initiatieven en de gemeente al doen en verder nog bij kunnen dragen om de leefbaarheid in Loosduinen te vergroten.

4. DE ROL VAN BUURTBEWONERS, DE GEMEENTE EN MAATSCHAPPELIJKE INITIATIEVEN IN LOOSDUINEN

Ik vroeg de vrouwen of zij ook het gevoel hebben dat de buurt kan helpen in de begeleiding van de vluchtelingen, maar daar waren ze het unaniem over eens; “de gemeente plaatst ze toch ook, die mag het ook oplossen”.

(Uit: Verslag van gesprek met vier buurtbewoners uit Loosduinen).

Wanneer er gesproken wordt over thema's als de leefbaarheid van een wijk, of multiculturaliteit, dan zijn dat vaak thema's waar verschillende actoren mee te maken hebben. Ten eerste de buurtbewoners die het thema in hun dagelijks leven mee maken, daarnaast de gemeente en de maatschappelijke initiatieven die zich vanuit verschillende hoeken en niveaus met deze thema's bezig proberen te houden, en deze al dan niet proberen te verbeteren. Tijdens het maken van de sociale kaart hebben we met deze verschillende actoren gesproken. In de voorgaande hoofdstukken hebben we vooral stilgestaan bij de gesprekken met de buurtbewoners, in dit hoofdstuk zal er ook meer aandacht zijn voor de rol van de gemeente en van maatschappelijke initiatieven: Wat vinden zij van de wijk? Wat kunnen ze bijdragen aan de leefbaarheid? En wat moeten anderen bijdragen volgens hen?

De rol van Buurtbewoners

In de gesprekken over mogelijkheden voor verbeteringen in Loosduinen, en de toekomst van het stadsdeel zagen veel buurtbewoners verbeterpunten (zie hoofdstuk over Veiligheid en Leefbaarheid), echter wanneer het gesprek ging over wat ze daar zelf al aan konden bijdragen bleef het vaak stil, dit gebeurde niet alleen bij het onderwerp over statushouders, maar ook over andere thema's verbonden aan de leefbaarheid in Loosduinen. Eén van de weinige personen die een duidelijke taak voor zichzelf zag weggelegd, was Truus. Volgens Truus moet zij als bewoner

van Loosduinen gewoon sociaal zijn, tegelijkertijd moet je elkaar ook met rust laten, en “gewoon aardig zijn” voor elkaar.

De reden dat de meeste andere geïnterviewden wat stil waren over hun eigen rol in het verbeteren van de Leefbaarheid in Loosduinen heeft drie verschillende oorzaken. Ten eerste, heeft een deel van de buurtbewoners het gevoel dat het niet hun taak is om zich daarvoor in te zetten, maar dat het de taak is van de gemeente. Zeker wanneer het gaat over statushouders, wordt dit onderwerp vooral als het probleem en dé verantwoordelijkheid van de gemeente gezien. Toen er bijvoorbeeld gesproken werd met vier vrouwen, waaronder Monique, Miep en Thekla over de mogelijke komst van statushouders, en er aan hen werd gevraagd of zij het idee hebben dat de buurt ook kan helpen in de begeleiding van vluchtelingen, kwamen de vier vrouwen unaniem met het volgende antwoord: “de gemeente plaatst ze toch ook? Die mag het dan ook oplossen!”.

De tweede reden is dat er vaak veel onduidelijkheid is over wat bewoners zelf kunnen doen om de leefbaarheid in hun buurt te verbeteren. Dit punt gaat dus niet zo zeer over de bereidheid om iets te doen, maar meer over de onduidelijkheid en onbekendheid van de mogelijkheden voor de buurt om iets te doen. In het gesprek met Greet kwam dit duidelijk naar voren, wat betreft haar mogelijkheden om meer

contact te onderhouden met statushouders. Het gesprek verliep als volgt:

De interviewer vroeg Greet of ze meer contact zou willen met vluchtelingen en Greet reageerde: “Wat moet je ermee dan?”. Ze wist wel dat er soms oproepen waren om vluchtelingen in huis te nemen, maar daar is ze te oud voor. Vroeger heeft ze bij haar schoonmoeder in huis gewoond, zoiets hoeft van haar niet meer.

Voor buurtbewoners was het niet alleen onduidelijk wat ze voor statushouders konden doen, maar was er ook onduidelijkheid over wat ze met hun klachten als gevoelens van onveiligheid zouden kunnen doen. Dit kwam het meest duidelijk naar voren in het gesprek met Esmee en Mildred:

Over veiligheid gaf Esmee aan dat er één straat was waar ze liever niet door heen liep. Mildred gaf aan dat dat nu is verbeterd, doordat de gemeente de bosjes daar had weggehaald. De interviewer vroeg aan Esmee of ze zelf ook bij de gemeente had aangegeven dat ze deze plek onveilig vond, maar Esmee zei dat ze “er nooit op [was] gekomen dat ik het had kunnen aangeven”.

In sommige gevallen was de scheidslijn tussen onduidelijkheid over wat je als burger kan doen om de situatie te verbeteren en het gevoel dat het allemaal geen nut heeft vaag:

Wat betreft de zoektocht naar een grotere woning voelt Sharon zich machteloos, ze heeft het gevoel dat ze niets kan doen. Ze kan woningcorporaties bellen met de vraag voor een grotere woning, maar ook zij moeten zich aan regels houden.

Deze korte samenvatting van het interview met Sharon laat zien dat ze weet wat ze veranderd wil hebben, ze weet welke instantie dat zou kunnen veranderen, maar tegelijkertijd heeft ze

ook het gevoel dat het niet zal veranderen. Dit machteloze gevoel komt vaker terug bij de bewoners in Loosduinen. Het machteloze gevoel wordt in veel gevallen overheerst door het idee dat de gemeente niet luistert naar de wensen en ideeën van de bewoners uit Loosduinen.

Zo wist maar een klein deel van de buurtbewoners over de bijeenkomsten die door de gemeente georganiseerd werden, maar hadden ze er ook geen behoefte aan om ernaartoe te gaan. Zoals de schoonmaker zei: “Wanneer je daar naar toe gaat, loop je jezelf toch alleen maar kwaad te maken”. Hij beweerde dat hij zich kwaad zou maken, omdat de gemeente voorafgaand aan de bijeenkomsten toch al besloten heeft wat ze gaat doen en er geen ruimte voor inspraak is. Ook Monique en Miep vertelden dat ze vroeger weleens naar de bewonersbijeenkomsten gingen, maar dat het “eigenlijk totaal geen nut heeft” om daar heen te gaan, “ze doen toch precies wat ze zelf willen”. Voor Monique en Miep is het dan ook niet duidelijk waarom deze bijeenkomsten eigenlijk nog georganiseerd worden. Hun vriendin die ook bij het gesprek aanwezig was, was een keer bij een bijeenkomst geweest waar het erover ging hoe de wijk heringericht moest worden. Hier zei ze het volgende over:

“Op één van de plannen leek het er zelfs op dat mijn buurman een lantaarnpaal voor zijn garage zou krijgen. Het zou mij niet verbazen als deze plannen gewoon doorgaan, en er niet naar de buurt wordt geluisterd dat daar ook gewoon garages staan.”

Hoewel de bewoners het er mee eens zijn dat je kan beweren dat je geen inspraak hebt wanneer je niet naar bijeenkomsten komt, vinden ze ook dat ze nu al geen inspraak hebben, dus dat het eigenlijk niet uitmaakt of ze wel of niet komen. Het zelfde sentiment kwam naar voren in het concept(verslag) bewonersvergadering Nieuw Waldeck / Tuinenbuurt. Hierin staat genoemd dat één van de bewoners tot slot opmerkte “dat er vanuit de wijk voldoende gesignaleerd wordt,

maar dat we toch wel weinig zien gebeuren” (Wijkberaad Nieuw Waldeck 2016, pg. 4).

De rol van de Gemeente

Uit het voorgaande hoofdstuk wordt duidelijk dat de buurtbewoners eigenlijk vooral vinden dat de gemeente beter moet luisteren naar de wensen van de buurtbewoners. Dat zolang dat niet gebeurt, ze ook geen rol voor hen zelf zien weggelegd om de leefbaarheid in het stadsdeel te verbeteren.

De gemeente daarentegen heeft zelf wel het idee dat ze luisteren naar de wensen, ideeën en gevoelens van de buurtbewoners. Harm Benthem (stadsdeel directeur van Loosduinen) vertelde bijvoorbeeld over de koffiekar, waarmee drie tot vier medewerkers van de gemeente het stadsdeel ingaan, om met buurtbewoners in gesprek te gaan over de situatie in Loosduinen. Harm vindt het erg belangrijk om met buurtbewoners in gesprek te gaan. Hij wil van hen horen als ze iets niet zien zitten, waarom ze het niet zien zitten, wat ze dan wel zien zitten, en hoe ze het zien zitten. Op die manier hoopt hij een soort van mede-eigenaarschap te creëren. Tegelijkertijd gaf hij ook aan dat hoewel de gemeente altijd mede-eigenaarschap voor ogen heeft, ze soms ook een front richting de bewoners moeten opwerpen. Er wordt dan van de buurtbewoners verwacht dat ze met die keuzes om kunnen gaan, aldus Harm Benthem.

Hij deelde daarnaast zijn veronderstelling dat de ontevredenheid van buurtbewoners zal verdwijnen wanneer mensen zich meer betrokken voelen. Als gemeente vinden ze het daarom belangrijk om actief uit te dragen wat er allemaal gedaan wordt. Zo willen ze zichtbaar maken dat er wel degelijk geïnvesteerd wordt in het stadsdeel, en op die manier zorgen dat de ontevredenheid verdwijnt.

Tegelijkertijd noemde Marco de Lange (Consulent Participatie Statushouders, Dedicated Team (Gemeente Den Haag)), dat

volgens hem bij sommige mensen die gevoelens misschien wel nooit zullen verdwijnen. Toch doen ze hun uiterste best om dit te voorkomen. Volgens Marco komt er momenteel erg heldere informatie vanuit de gemeente; geeft de website veel informatie en uitleg en is de informatie over statushouders en de rol van de gemeente niet verstopt. Daarnaast worden er bijeenkomsten georganiseerd waarin verteld wordt hoe de situatie van statushouders in Den Haag in elkaar steekt, maar uiteindelijk is het niet de taak van enkel de gemeente, maar ook de taak van de wijk en de overheid om ervoor te zorgen dat er meer begrip komt voor de komst van statushouders, aldus Marco de Lange.

De rol van Maatschappelijke Initiatieven

Tijdens de *social mapping* hebben we in totaal met 10 verschillende maatschappelijke initiatieven gesproken. Dit aantal is nog maar een fractie van het totale aantal aan maatschappelijke initiatieven dat plaats vindt in Loosduinen. De grote focus van maatschappelijke initiatieven op Loosduinen werd door verschillende vertegenwoordigers genoemd. Velen van hen hadden het over een zogenaamde kantelwijken binnen Loosduinen, waarbij de situatie in bepaalde delen van Loosduinen zowel positief als negatief om kan slaan. Hierdoor is er vanuit verschillende hoeken veel aandacht voor het stadsdeel.

De aandacht voor Loosduinen wordt soms ook als nadelig beschouwd. Het grootste nadeel is de versplintering tussen de verschillende initiatieven. Er zou volgens verschillende vertegenwoordigers meer aandacht moeten komen voor de verbinding tussen de verschillende initiatieven. Verschillende betrokkenen noemden de behoefte aan een plek waar buurtbewoners samen kunnen komen. Volgens Wietske (dominee in Loosduinen) is er niet echt een overkoepelende plek of instantie waar mensen samen komen. De plek die

momenteel daar het meest op lijkt is de voetbalclub. Ook Diana* benoemde de behoefte aan een ontmoetingsplek voor bewoners in Loosduinen. Ze gaf aan dat er momenteel een actie is voor het behouden van de Bethelkerk, haars inziens zou dit een leuke locatie zijn voor een ontmoetingsruimte.

Volgens Sandra* kan de fragmentatie binnen het maatschappelijke veld ook de opvang voor statushouders in het gedrang komen. Volgens Sandra moeten de verschillende maatschappelijke organisaties bijdragen aan een goede begeleiding van de wijk waar statushouders geplaatst kunnen worden, en daarmee bouwen aan de veerkracht van de wijk. Om die veerkracht te realiseren moeten alle initiatieven betrokken zijn.

Wat hiermee samenhangt volgens Sandra, is dat ook de continuïteit van de verschillende projecten in het gedrang komt door het fragmentarisch werken. Volgens haar spelen nu veel projecten in op de acute problemen die zij zien, maar zodra het probleem min of meer verdwenen is, verdwijnt het project ook. Juist de lange termijn verbinding tussen verschillende initiatieven is belangrijk. Els Bleijenberg en Sabine Wensink van Voor Welzijn constateerden ook problemen op het gebied van de versplintering van verschillende initiatieven. Zo gaf Sabine aan dat ze vanuit de gemeente heldere opdrachten krijgt voor haar werk als Opbouwwerker in Loosduinen, maar dat anderen haar “links en rechts voorbijschieten”. Ze merkt hierbij op dat er weinig verbinding is

tussen deze verschillende initiatieven, en dat ze veel tijd kwijt is aan anderen informeren over wat voor werk ze doet, zodat ze te weinig tijd overhoudt om haar werk ook daadwerkelijk uit te voeren. Els merkte daarnaast op dat ook de doelgroep zelf vaak overvallen wordt door het vele aanbod aan activiteiten. Zo weten sommigen van haar klanten niet meer welke wandelgroep ze moeten kiezen, omdat er zoveel aanbod is.

Beide dames zijn het erover eens dat een deel van de oplossing bij de gemeente ligt. Volgens Sabine is het de gemeente die de opdracht geeft tot het uitvoeren van bepaalde activiteiten, en zijn zij dus ook deels verantwoordelijk voor de versplintering.

Tegelijkertijd vinden de beide dames ook dat de verdere polarisatie, bijvoorbeeld tussen de verschillende leeftijdsgroepen; de politieke verschillen; of de verschillen in afkomst op straatniveau opgelost dienen te worden. Hiermee zien zij dus ook een duidelijke rol weggelegd voor de buurt. Johan, werkzaam bij Middin, denkt ook dat er op lokaal niveau iets moet gebeuren om buurtbewoners te betrekken en verantwoordelijk te laten voelen voor de leefbaarheid in hun wijk. Volgens hem moeten er “een paar pioniers zijn, wijkbewoners die echt vragen in de wijk: Hoe gaat het met je? Wat heb jij nodig?” Van belang is om met die informatie van buurtbewoners concrete acties te ondernemen, zodat buurtbewoners zelf meehelpen aan oplossingen voor de uitdagingen in hun stadsdeel.

5. CONCLUSIES EN VERVOLGSTAPPEN

In de introductie van dit document wordt aangegeven dat deze sociale kaart een beeld zal geven van de krachten, kansen en uitdagingen van het stadsdeel Loosduinen. Dit hoofdstuk zal samenvattend stil staan bij deze drie aspecten van dit document, om vervolgens meer duidelijkheid te geven over de vervolgstappen die op basis van dit document genomen zullen worden.

Krachten

Ten eerste de krachten. Uit de interviews die zijn gehouden met zowel de buurtbewoners als de vertegenwoordigers van maatschappelijke initiatieven kwam naar voren dat het stadsdeel van Loosduinen veel sterke punten, oftewel krachten heeft. Het merendeel van de bewoners was in staat om verschillende positieve punten op te noemen, zo werd de aanwezigheid van het vele groen, en het dorpse karakter genoemd. Zowel jongeren als ouderen, en buurtbewoners met en zonder migratie achtergrond hadden vanwege die positieve punten een zekere mate van tevredenheid over het wonen in Loosduinen. De tevredenheid kwam vooral naar voren wanneer we spraken over het dorpse karakter; mensen vonden de wijk rustig, en de bewoners vriendelijk.

Een andere kracht van de wijk is de diversiteit aan maatschappelijke initiatieven. Er is een grote aandacht voor de leefbaarheid in Loosduinen vanuit zowel de gemeente als vanuit maatschappelijke initiatieven. Deze aandacht zorgt ervoor dat er veel activiteiten zijn die men kan ondernemen, zo zijn er activiteiten voor ouderen, voor mensen met een beperking, en zijn er voldoende speeltuinen en activiteiten voor kinderen. Het levendige en gezellige karakter van de stadsdeel komt ook hierin weer terug.

Hoewel het merendeel positieve punten op kan noemen, was ook een groot deel van de geïnterviewden in staat om verbeterpunten op te noemen. Zo werd het onderhoud van het groen vaak genoemd en de behoefte aan een neutrale ontmoetingsplek voor bewoners. Ook dit wordt

als een kracht van het stadsdeel gezien. De buurtbewoners zijn zodanig betrokken bij hun stadsdeel dat ze instaat zijn om verbeterpunten voor de leefbaarheid in het stadsdeel en de leefbaarheid van hun mede buurtbewoners op te noemen. Tijdens de interviews met jongeren bleek ook dat zij voldoende suggesties hebben met betrekking tot het vergroten van de leefbaarheid. Zo hadden sommige jongeren interesse in een festival in het stadsdeel, en waren er anderen die goede ervaringen hadden met eerdere activiteiten, zoals koken voor ouderen en dat wel voort wilden zetten. Ook waren deze jongeren instaat om zich te verplaatsen in de behoeftes van de statushouders, en vertaalden ze dat in duidelijke stappen die door de buurtbewoners of juist door maatschappelijke initiatieven genomen zouden kunnen worden. De aanwezigheid van jongeren met ideeën presenteren we dan ook als een bijzondere kracht van het stadsdeel dat in de vervolgstappen van deze sociale kaart benut kan worden.

Uitdagingen

Ondanks de krachten van het stadsdeel, is gebleken dat het stadsdeel ook met voldoende uitdagingen te maken heeft. Een aantal van deze uitdagingen zouden extra onder druk kunnen komen te staan wanneer de statushouders naar het stadsdeel komen. Voorbeelden van die uitdagingen zijn de krapte op de woningmarkt, en dan specifiek met betrekking tot huurwoningen. Een andere uitdaging is de aanwezigheid van armoede in het stadsdeel, en de grote ongelijkheid tussen verschillende wijken of buurten binnen het stadsdeel. Zo staan bepaalde buurten meer bekend om de

aanwezigheid van bepaalde problematieken, dan andere buurten. De komst van statushouders naar twee specifieke buurten in het stadsdeel zou die ongelijkheid binnen het stadsdeel verder kunnen vergroten.

Een andere uitdaging is de angst voor verandering. Een aantal buurtbewoners in Loosduinen heeft een bepaald doemscenario voor ogen, over wat de komst van statushouders met zich mee zou kunnen brengen. Deze bewoners zijn dan ook veelal tegen de komst van statushouders naar het stadsdeel. Deze bewoners hebben een beeld van statushouders, waarbij vooral verwacht wordt dat statushouders meer problematiek, en overlast met zich mee zullen brengen. Een groot deel van de bewoners lijken niet in staat te zijn om de mogelijke positieve aspecten van de komst van statushouders in te zien.

Verder ligt er nog een uitdaging rondom het vervolg van deze sociale kaart; buurtbewoners lijken het vertrouwen in inspraakavonden of bewonersbijeenkomsten verloren te hebben. Veel van de buurtbewoners zijn dan ook niet geïnteresseerd in het bijwonen van een degelijke bijeenkomst, omdat ze het doel van deze bijeenkomsten niet meer inzien. Zo gaf Miep in het gesprek, waarin het ook over mogelijke buurtbijeenkomsten ging, aan: “Ik kom niet, ik heb er totaal geen vertrouwen in”. Het gebrek aan vertrouwen in inspraakavonden, heeft er toe geleid dat bepaalde buurtbewoners buitengesloten zijn, of zichzelf buitengesloten hebben, om een samenwerking met de gemeente aan te gaan voor het verbeteren van de leefbaarheid in het stadsdeel.

Ten slotte, is de aanwezigheid van de diversiteit aan maatschappelijke initiatieven niet alleen een kracht, maar brengt het tegelijkertijd ook een uitdaging met zich mee. Zo zijn er veel activiteiten in Loosduinen, maar is er te weinig samenwerking en afstemming tussen deze initiatieven. Het gevaar dat hierin schuilt is dat de initiatieven teveel losse eilandjes worden en dat het voor buurtbewoners lastig is om te kiezen uit

de grote variëteit aan mogelijkheden. Ten slotte heeft deze overvloed aan initiatieven nog als uitdaging dat een groot deel van deze activiteiten niet duurzaam zijn, omdat ze afhankelijk zijn van financiële ondersteuning, die door de toenemende competitie lastig is om voor een langere tijd vast te leggen. Veel initiatieven werken daarmee op project basis, en brengen niet de gewenste structurele veranderingen in het stadsdeel.

Kansen

Wanneer we de krachten en de uitdagingen naast elkaar neerleggen, zien we dat er voldoende kansen zijn. Het stadsdeel heeft voldoende krachten die ingezet kunnen worden om met de uitdagingen van het stadsdeel om te gaan. Dit betekent niet dat de uitdagingen ook allemaal opgelost kunnen worden, maar wel dat de weerbaarheid van de buurtbewoners en van het stadsdeel vergroot kan worden, waardoor men in staat is om met die uitdagingen om te gaan.

De belangrijkste kans om deze weerbaarheid te vergroten is door de buurtbewoners te stimuleren om hun zeggenschap over de wijk terug te nemen of terug te krijgen. Momenteel heeft een groot deel van de buurtbewoners het gevoel dat ze hun zeggenschap in het stadsdeel zijn kwijtgeraakt; het voelt alsof er niet naar hen wordt geluisterd, en dat de gemeente grote beslissingen over de hoofden van de buurtbewoners heen neemt. Het gevolg daarvan is dat sommige buurtbewoners zich zijn gaan distantiëren van de keuzes die door de gemeente gemaakt zijn, en ook niet bereid zijn om deel te nemen aan de initiatieven van de gemeente. Tegelijkertijd hebben de buurtbewoners wel voldoende ideeën over hoe bepaalde uitdagingen aangepakt kunnen worden. Door buurtbewoners te stimuleren om in hun directe omgeving naar mogelijkheden te kijken om de leefbaarheid te vergroten, en daarin taken op zich te nemen, voelen de

buurtbewoners zich niet meer zozeer een speelbal in de handen van de gemeente en maatschappelijke initiatieven, maar krijgen ze het gevoel dat ze zelf een actieve rol kunnen spelen in hun stadsdeel.

Een andere kans ligt in de behoefte van de buurtbewoners om minder te praten en meer te doen. Zoals eerder aangegeven hebben buurtbewoners het gevoel dat het praten met andere instanties geen effect heeft. Tegelijkertijd blijkt uit die opmerkingen dat er meer gedaan zou moeten worden, dus dat men nog wel vertrouwen heeft in acties. Daar op aansturen, is dus een kans om de leefbaarheid en de veerkracht van het stadsdeel te vergroten.

Volgens Wietske Verkuyl ligt er ook een kans in de rijke geschiedenis van Loosduinen. Volgens haar is het goed om op deze rijke geschiedenis in te spelen, juist door het niet als een verlies te presenteren, maar juist als iets dat de bewoners kan verbinden in hun gevoelens van trots over dit stadsdeel.

Ten slotte ligt er een kans in de afstemming tussen de veelheid aan initiatieven die al in Loosduinen plaatsvinden. Uit de sociale kaart is gebleken dat er een grote interesse is in het verbeteren van de leefbaarheid in Loosduinen. Er zijn voldoende instanties beschikbaar die zich hiermee bezig houden, daarnaast zijn er vanuit de gemeente financiële middelen beschikbaar voor hetzelfde. Door meer aan te sturen op samenwerking tussen deze initiatieven, zullen de krachten gebundeld worden, waardoor er ook meer resultaat geboekt zou kunnen worden. Tegelijkertijd dienen ook buurtbewoners betrokken te worden in deze afstemming, aangezien er momenteel een kloof bestaat tussen het aanbod van de gemeente en maatschappelijke initiatieven en het gebruik daarvan door de buurtbewoners. Door een betere afstemming tussen de verschillende initiatieven, zou het makkelijker moeten zijn om buurtbewoners adequaat te informeren over de

verschillende initiatieven in het stadsdeel, en zou het ook makkelijker zijn voor de buurtbewoners om in de hoeveelheid van informatie en initiatieven te vinden naar waar ze op zoek zijn.

Vervolgstappen

Om de hierboven genoemde kansen te benutten zullen Justice and Peace, STEK en Human Security Collective de belangrijkste bevindingen van deze sociale kaart teruggeven aan de buurtbewoners van Loosduinen. Op deze manier willen we ervoor zorgen dat de buurtbewoners zich gehoord voelen en mede eigenaar worden van het document en de toepassing ervan.

Ook zal er een terugkoppeling zijn met de maatschappelijke initiatieven en de gemeente. Ook hen willen we betrekken in de bevindingen van dit document, en samen tot een overeenstemming komen over wat de beste vervolgstappen zijn. De drie organisaties, Justice and Peace, STEK en Human Security Collective, zien de toepassing van het document als iets dat binnen een samenwerkingsverband moet plaatsvinden, aangezien ook de uitdagingen die genoemd zijn in dit document, uitdagingen zijn die iedereen aangaan.

Concreet betekent dit dat er begin augustus terugkoppelingsmomenten zullen zijn voor de buurtbewoners, waarin de bevindingen gedeeld worden, en er samen wordt nagedacht over wat geschikte acties zouden zijn die op basis van dit document genomen zouden moeten worden. Een mogelijke uitkomst is dat er een buurtcomité wordt gevormd door buurtbewoners die een rol voor zichzelf zien weggelegd. Het buurtcomité zal een meer organiserende rol krijgen in het opzetten en ondersteunen van buurtinitiatieven, in samenwerking met andere buurtbewoners en maatschappelijke initiatieven.

BIJLAGE 1. Literatuurlijst

- 2017 Wijkagenda Nieuw Waldeck
- Den Haag (2015a), Veiligheid in Loosduinen. Geraadpleegd van:
<https://denhaag.buurtmonitor.nl/jive/report?id=veiligheid&owner=94ee1813-2a75-4504-b909-ab1cdeaab5a2>.
- Den Haag (2015b), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Bohemen en Meer en Bos. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=66d6980c-9673-41fb-b8bc-fba5d061165e&owner=94ee1813-2a75-4504-b909-ab1cdeaab5a2>.
- Den Haag (2015c), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Houtwijk. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=2fd7ae1b-f079-42d6-ad02-bcfe29080735&owner=3b1ab81a-2bcb-4294-a78b-dc28b6d39535>.
- Den Haag (2015d), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Kraayenstein. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=b652262b-0e8a-4efe-87dc-1dfc6133eb64&owner=ba0d3bdc-6047-4808-9e65-9a686f4cdf6e>.
- Den Haag (2015e), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Kom Loosduinen. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=84e140cf-5f02-4511-bccf-d0e04e673e77&owner=25b3b904-de52-464c-835c-72ba4a249a53>.
- Den Haag (2015f), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Ockenburg/Kijkduin. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=3c572b92-cb0d-4d82-824f-acbe77594aeb&owner=7630c01b-6dce-4cdf-b06e-c59650908b43>.
- Den Haag (2015g), Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Loosduinen; Waldeck. Geraadpleegd van: <https://www.denhaag.nl/web/file?uuid=0df45d0d-4689-4b2d-91cb-0b5029d10026&owner=ceddd233-dbf1-4da0-b016-ade86ca4d456>.
- Den Haag (2016), Gebiedsscan Wonen & Zorg; Loosduinen
- Hany, Afray en Gerjan Wilkens (2016) 7. Deelonderzoek III Den Haag, stad van Aankomst. In Drost, Valerie et. al, *Tussen Stad en Systeem; vluchtelingen in de moderne metropool*. Pg. 133-185.
- Stichting Wijkberaad Nieuw-Waldeck (2016) (Concept)verslag bewonersvergadering Nieuw Waldeck / Tuinenbuurt van 23 november 2016.

BIJLAGE 2. Overzicht geïnterviewden

	% verdeling in de wijk	gewenst # interviews	Werkelijke # interviews
Totaal aantal geïnterviewden		30	42
Gender verhouding			
man	50%	15	14
vrouw	50%	15	28
Migratie achtergrond			
Nederlanders met migratieachtergrond	30%	9	7
Nederlanders (zonder migratieachtergrond)	70%	21	35
Leeftijdsverdeling			
< /= 21 jaar	17%	5	8
22 < > 64 jaar	55%	16	27
> 64 jaar	28%	9	7
Rolverdeling			
Bewoners	-	20	32
Maatschappelijke Initiatieven	-	10	10